

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

2. luku. Varautumisvelvollisuus

Yleistä varautumisvelvollisuutta esitetään laajennettavaksi koskemaan myös lailla julkisia hallintotehtäviä hoitamaan perustettuja tai siihen lailla velvoitettuja yhteisöjä siltä osin kuin ne hoitavat julkisia hallintotehtäviä. Esitysluonnoksen sivuilla 146 ja 200 todetaan.

” Käytännössä muutos olisi kuitenkin vaikutuksiltaan suhteellisen vähäinen johtuen siitä, että valtaosaa laajennuksen piirissä olevista yhteisöistä koskee jo varautumisvelvollisuus erillislainsäädännön nojalla. Toisaalta tehtävä olisi kuitenkin joillekin uusi, kuten esimerkiksi paliskunnalle ja kalatalousalueille. Varautumistoimet voitaisiin kuitenkin aina suhteuttaa varautumisvelvollisen toiminnan mit-takaavaan ja siinä tunnistettuihin riskeihin. Siltä osin, kun uudistuksesta kuitenkin aiheutuisi välittömiä kustannuspaineita julkista hallintotehtävää hoitaville yhteisöille, niillä olisi erityissäännösten nojalla mahdollisuus hakea varautumiseen rahoitusta huoltovarmuusrahastosta.”

Esitys tarkoittaisi 54 Suomen paliskunnalle uusia tehtäviä ja velvollisuuksia kuten valmiussuunnitelman laatimisen ja sen ylläpitämisen.

Varautumisvelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on turvata julkisen hallintotehtävän jatkuvuus poikkeusoloissa. Paliskunnat eivät kuitenkaan hoida sellaisia julkisia hallintotehtäviä, joiden keskeytyminen aiheuttaisi merkittävää riskiä valtion tai kuntien lakisääteisten velvoitteiden toteutumiselle. Paliskuntien tehtävät liittyvät ensisijaisesti poronomistajien lakisääteisten oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseen, eivät yhteiskunnan ydinpalvelujen tuottamiseen, johon valmiuslain varautumisvelvollisuus ensisijaisesti kohdistuu. Tästä syystä esitetty varautumisvelvollisuuden laajentaminen lailla julkisia hallintotehtäviä hoitaviin yhteisöihin ei sovellu paliskuntien toimintaan eikä vastaa poronhoidon rakenteellisia ja toiminnallisia olosuhteita.

Paliskunnat ovat osakkaidensa muodostamia yhteisöjä, joissa hallinnolliset tehtävät hoitavat poronhoitajat itse muun työn ohella. Paliskunnilla ei ole erillistä hallintohenkilöstöä, joka voisi vastata valmiussuunnitelman edellyttämistä suunnittelu-, ylläpito- ja raportointitehtävistä. Lisäksi paliskunnille on poronhoitolain uudistuksen myötä tulossa pakolliseksi porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmien tekeminen, joka lisää osaltaan paliskuntien hallinnollista työtä. Varautumisvelvoitteen täyttäminen johtaisi siihen, että varautumisen kustannukset ja työmäärä siirtyisivät suoraan yksittäisten poronhoitajien kannettavaksi. Huoltovarmuusrahastosta haettavissa oleva rahoitus ei muuta sitä tosiasiaa, että velvoitteet lisääisivät monimutkaisuutta, raportointivelvoitteita ja jatkuvaa hallinnollista työtä.

Varautumisvelvollisuuden soveltaminen paliskuntiin ei tosiasiallisesti parantaisi poronhoidon kriisinkestävyyttä. Poronhoidon kriittiset riskit liittyvät pääosin luonnonolosuhteisiin, kuten sääolojen ääri-ilmiöihin, petotilanteeseen ja laidunten kunnon vaihteluun. Näihin riskeihin varautuminen tapahtuu ensisijaisesti elinkeinon sisäisillä ratkaisuilla eikä hallinnollisin suunnitteluasiakirjoin. Valmiussuunnitelman laatiminen ei käytännössä paranna poronhoidon kykyä selviytyä poikkeusolosuhteista, koska paliskuntien toimintaympäristö ja riskit ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä ei voida hallita viran-omaistyyppisellä varautumisella. Suunnittelun velvoittaminen tuottaisi hallinnollista kuormitusta mutta ei tosiasiallista lisähyötyä elinkeinolle eikä yhteiskunnan huoltovarmuudelle.

Poikkeusolojen valmiussuunnittelussa porotalous on jo nyt osa kunnallista ja alueellista alkutuotannon varautumista, huomioituna sekä suunnitelma- että harjoitustasolla. Porotalous suhtautuu varautumiseen ja valmiusosaamisen lisäämiseen myönteisesti.

Paliskuntain yhdistys katsoo kuitenkin, että varautumisvelvollisuuden laajentaminen paliskuntiin työryhmämietinnön osoittamassa mittakaavassa ei ole tarkoituksenmukaista, perusteltua eikä valmiuslain tavoitteiden mukaista. Velvollisuus aiheuttaisi huomattavaa, vaikutuksiinsa nähden ylimitoitettua hallinnollista taakkaa, eikä sillä saavutettaisi sellaista kokonaisturvallisuuden tai kriisinkestävyyden lisäarvoa, joka oikeuttaisi laajennuksen. Paliskuntain yhdistys esittää, että paliskunnat rajataan varautumisvelvollisuuden ulkopuolelle.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

Poroilla on poronhoitoalueella vapaa laidunnusoikeus, ja porot laiduntavat luonnossa vapaana suurimman osan vuodesta. Liikkumisrajoitukset voivat haitata tai jopa estää poronhoitotöiden tekemisen. Välttämättömät poronhoitotyöt tulee määritellä liikkumisrajoitusten poikkeusperusteeksi, sillä toiminnan keskeytyminen voi aiheuttaa merkittäviä vahinkoja sekä eläinten hyvinvoinnille että elinkeinolle.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltäminen) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

124 §:ssä säädetään polttoaineiden saannin varmistamisesta kriittiseen käyttöön. Tällä on tarkoitus turvata polttoaineiden saanti sotilaallisen puolustusvalmiuden tai yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömään toimintaan. Esitysluonnoksen mukaan Elinvoimakeskus myöntää ostoluvan maa-, kala-, ja metsätalouden osalta.

Porotalous on Pohjois-Suomessa tärkeä alkutuotannon toimiala. Paliskuntain yhdistys esittää, että poronhoito tunnustetaan polttoaine- ja kuljetuspriorisoinnissa huoltovarmuuskriittiseksi alueellisen elintarviketuotannon näkökulmasta.

Paliskuntain yhdistys esittää, että porotalous lisätään 124 §:n 6 momenttiin seuraavasti:

”... Elinvoimakeskus myöntää ostoluvan maa-, poro-, kala-, ja metsätalouden osalta.”

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

Esityksen 139 §:ssä on alkutuotannon määritelmää täsmennetty koskemaan maa- ja kalataloutta. Perustelutekstin mukaan maatalouden määritelmä kattaisi myös puutarha- ja porotalouden. Tämä on tärkeä täsmennys, joka tulee ulottaa koskemaan myös polttoaineen säännöstelyä koskevia säädöksiä.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Lausuntopyyntö 17.12.2025, Dnro VN/5137/2022

TYÖRYHMÄN MIETINTÖ EHDOTUKSEKSI UUDEKSI VALMIUSLAIKSI

Paliskuntain yhdistys kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän ehdotuksesta uudeksi valmiuslaiksi ja esittää näkemyksensä siltä osin, kuin esitys koskettaa porotaloutta. Poronhoito on Pohjois-Suomessa merkittävä huoltovarmuustekijä; poronliha on tärkeä osa alueen ruokaturvaa ja poronhoitajilla on vaativissa olosuhteissa työskentelyyn soveltuva maastontuntemus, konekalusto sekä sen käyttöön tarvittava osaaminen.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Lehtola Sara
Paliskuntain yhdistys

